

Edina Rizvić-Eminović

FONOLOŠKA I MORFOLOŠKA OGRANIČENJA U TVORBI DERIVIRANIH NOMINALA U ENGLESKOM JEZIKU UZ DIJAHRONIJSKI OSVRT

Sažetak

Ovaj rad se bavi fonološkim i morfološkim ograničenjima u tvorbi deriviranih nominala u engleskom jeziku, kao i dijahronijskom analizom sufiksa koji se koriste za njihovu tvorbu. Deriviranim nominalima se smatraju imenice nastale od glagola koje karakteriziraju sljedeći morfološki nastavci: -al (arrival), -ance (-ence) (admittance), -tion(destruction), -ment (development), i -ure (closure), koje mogu izražavati događaj i imati argumentsku strukturu naslijeđenu od glagola od kojeg su derivirani. Pored etimologije spomenutih sufiksa, u radu se bavimo i značenjima koja ovi sufiksi tradicionalno imaju. Istraživanje je bazirano na primjerima deriviranih nominala iz COCA korpusa, te nekolicini etimoloških rječnika engleskog jezika.

Ključne riječi: *derivirani nominali, dijahronija sufiksa – al, -ance, -tion, -ment, i -ure, fonološka ograničenja, morfološka ograničenja*

PHONOLOGICAL AND MORPHOLOGICAL LIMITATIONS IN THE FORMATION OF DERIVED NOMINALS IN THE ENGLISH LANGUAGE WITH A DIACHRONIC OVERVIEW

Summary

The paper explores the phonological and morphological limitations in the formation of derived nominals in the English language. Additionally, it provides a diachronic analysis of the suffixes used to form the derived nominals. Derived nominals are

nouns derived from verbs using suffixes -al (arrival), -ance (-ence) (admittance), -tion (destruction), -ment (development), and -ure (closure), which can express an event and inherit an argument structure from the corresponding verb. Apart from etymology of the said suffixes, the paper investigates the meanings these suffixes traditionally have. The research is based on the examples of derived nominals from the COCA corpus and a few etimological dictionaries of the English language.

Key words: *derived nominals, diachronic analysis of suffixes – al, -ance, -tion, -ment, and -ure, phonologic restrictions, morphologic restrictions*

1. Uvod

Sufiksi za nominalizaciju općenito su sufiksi koji se koriste za derivaciju imenica od glagola, pridjeva i imenica. U ovom radu se bavimo isključivo onim sufiksima koji se koriste tvorbu deriviranih nominala prema datom definiciji. To su sufiksi *-al*, *-ance*, *-(a)tion*, *-ment* i *-ure*. Njima se najčešće deriviraju apstraktne imenice. Međutim, kao što ćemo vidjeti, postoje i druga značenja koja nominali derivirani od glagola nose. Naime, nominal može da poprimi potpuno novo značenje. Njegovo značenje je vremenom postalo leksikalizirano i teško se može semantički povezati sa glagolom od kojeg je nominal nastao. Kao što ćemo vidjeti, gotovo svi ovi sufiksi imaju više od jednog značenja, a ponekad se značenja nekoliko sufiksa iz ove kategorije i preklapaju.

Mada su sufiksi *-al*, *-ance*, *-(a)tion*, *-ment* i *-ure* sufiksi za tvorbu deriviranih nominala, postoje određena strukturalna ograničenja povezana sa njihovom upotrebom, koja ispituje kod svakog od sufiksa. Pod strukturalnim ograničenjima podrazumijevamo fonološka, morfološka, sintaksička ili semantička ograničenja koja se vežu za određene sufikse.¹ Mi u ovom radu ispituje samo fonološka i morfološka ograničenja, budući da ispitivanje sintaksičkih i

¹ Neki lingvisti smatraju neodvojivim od morfološke analize pitanje značenja samih afiksa, kao i njihovih gramatičkih osobina, npr: tranzitivnost, pasivnost, aspekt. Međutim, u ovom radu se nećemo baviti takvom vrstom analize, jer ona iziskuje posmatranje ovih nominala na nivou sintagme ili rečenice, gdje se ove osobine ispoljavaju. Spomenut ćemo ipak značenja koja se tradicionalno povezuju sa ispitivanim sufiksima.

semantičkih ograničenja iziskuje drugačiji analitički pristup. Naime, u literaturi postoji mišljenje da je izbor sufiksa za nominalizaciju idiosinkretičan (Snyder, 1998: p. 3), odnosno proizvoljan. Naša je hipoteza upravo suprotna. Naime, mi ćemo u ovom radu primjenom deskriptivno-analitičke metode i dijahronijske analize pokazati da izbor sufiksa za nominalizaciju ipak nije idiosinkretičan, već podliježe određenim fonološkim i morfološkim ograničenjima. Jedini je izuzetak tvorba deriviranih nominala uz pomoć sufiksa *-a(tion)*, kod kojih je zbog raznovrsnosti etimologije glagola od kojih se deriviraju teško doći do jedinstvenih, sistematiziranih ograničenja. S tim ciljem ispituje primjere deriviranih nominala iz COCA korpusa sa svakim sufiksom pojedinačno.

2. Sufiks *-AL*²

Sudeći po rasponu stoljeća u kojima su nastajali nominali sa sufiksom *-al*, može se zaključiti da je ovaj sufiks bio produktivan u engleskom jeziku nešto više od pet stoljeća. Potvrda tome se nalazi u činjenici da nominali sa sufiksom *-al* nisu postojali ni u francuskom niti u latinskom, te da su, kao što se vidi iz primjera u tabeli 1. oni nastajali izvorno u engleskom jeziku. Marchand (1969) navodi da se nastavak *-al* počeo koristiti za derivaciju imenica od glagola koji vode porijeklo iz francuskog i engleskog jezika.

Značenje nominala sa ovim nastavkom bi se moglo predstaviti na sljedeći način: *'the act of _____ing'* (Harper, 1976), naprimjer, *arrival* (dolazak) označava *'the act of arriving'* (čin dolaženja). Glagoli od kojih ove imenice nastaju, kako Marchand navodi, najčešće označavaju rezultat radnje i većinom su tranzitivni.

Plag zaključuje kako se kod svih glagola od kojih nominali sa nastavkom *-al* nastaju glavni akcenat nalazi na posljednjem slogu (Plag, 2003: p. 87). Ako analiziramo nominale sa nastavkom *-al*, možemo zapaziti da se ovaj sufiks uglavnom dodaje dvosložnim glagolima i to onim dvosložnim glagolima kod kojih je drugi slog naglašen. Tako nemamo **forwardal* od *forward*, niti **promiseal* od *promise* (Plag, 2003: p. 61), jer su to glagoli koji završavaju

² Sufiks *-al* se koristi za deriviranje imenica nastalih od glagola većinom latinskog ili francuskog porijekla (Marchand, 1969: p. 236). Ovaj nastavak vodi porijeklo od srednjeengleskog nastavka *-aile*, francuskog nastavka za jedninu ženskog roda *-aile*, te latinskog nastavka *-alia*, *-alis*, nastavak za pridjev. U engleskom jeziku on poprima oblik *-al*

nenaglašenim slogom. Također, nemamo ni **varial* od *vary*, koji je jednosložan glagol, nego imamo *variance*. Zanimljiv je slučaj glagola *continue*, koji je trosložni, ali njegov nominal nije **continual* zbog polisemije sufiksa *-al*, koji se, kao što smo spomenuli koristi i za tvorbu pridjeva. Tako je *continual* pridjev, a nominal je *continuance*. Ovo objašnjenje, međutim, ne podrazumijeva da će svaki dvosložni glagol koji završava naglašenim slogom uzeti sufiks *-al* za tvorbu nominala. Tako nemamo **delayal*, **explainal*, niti **applial*. Očigledno je da tu postoje još neka ograničenja koja je u ovom trenutku teško definirati.

Slijedi kratki prikaz istraživanja porijekla nekolicine nominala sa sufiksom *-al*.³

Tabela 1.

Nominal sa nastavkom <i>-al</i>	Porijeklo	Prvi put zabilježen(a) u engleskom
<i>arrive</i> <i>arrival</i>	starofr. <i>arriver</i> , V	V: 1200. N: kraj. 14. st.
<i>rehearse</i> <i>rehearsal</i>	starofr. <i>rehercier</i> , V	V: 1300. N: kraj 14. st.
<i>deny</i> <i>denial</i>	starofranc. <i>denoiir</i> , lat. <i>denegare</i>	V: početak 14. st. N: 1520. ; <i>denial</i> je zamijenio <i>denyance</i>

³ U tabeli je upisan nominal, njegovo porijeklo, kao i kad je prvi put zabilježen u engleskom jeziku kao glagola i kao imenica.

3. Sufiks *-ANCE (-ENCE) /Əns*⁴

Analizom korpusa utvrdili smo da među riječima sa nastavkom *-ance* ima i onih za koje je, zbog njihove etimologije, teško reći da su nastale sufiksacijom, jer je dijahronijski gledano došlo do velikih promjena oblika riječi. Primjeri takvih riječi su: *advance*, *balance*, *dance*, *experience*. Riječi potput *advance*, *balance* i *experience* su starofrancuskog, odnosno latinskog porijekla i imaju glagole identičnog oblika. Riječ *advance*, naprimjer, vodi porijeklo od starofrancuskog *avancier*, napredovati, kretati se naprijed, čija je opet izvorna riječ kasnolatinska riječ *abante* (*ab*, od + *ante*, prije, ispred).

U literaturi se navodi (Marchand, 1969: p. 248) kako se povremeno nastavak *-ance* preklapa sa nastavkom *-ancy*, *-ency*. I Plag (2003: p. 87) navodi sufikse *-ence*, *-ancy*, *-ency* kao varijante sufiksa *-ance*. Važno je spomenuti da je ovaj sufiks povezan sa sufiksima *-ce/cy*, koji se dodaje pridjevima koji završavaju na *-ant/-ent* i koji je i danas produktivan, naprimjer u imenici *dependency* (*depend-ent-cy*) (ibid).⁵ Budući da se sufiks *-ce/cy* dodaje pridjevima, u literaturi

⁴ Sufiks *-ance* prema Marchandu (1969: p. 249) potječe od starofrancuskog sufiksa *-ance*, koji, pak, vodi porijeklo od latinskog *-antia* i *-entia* (Oxford Dictionary). I u tabeli 2. vidimo da je većina engleskih nominala sa sufiksom *-ance/-ence* zapravo već postojala u francuskom jeziku sa gotovo istim oblikom, te da su kao nominali preuzimani u engleski jezik uglavnom u 16. i 17. stoljeću, što znači da se, kad je riječ o ovim nominalima, najvećim dijelom radi o posuđenicama iz starofrancuskog jezika. Najraniji slučajevi su, prema Marchandu (1969: p. 248), zabilježeni još u periodu između 9. i 10. stoljeća. Tada su podjednako bili zastupljeni i *-ance* i *-ence*, međutim, od tada u pisanju počinje da dominira *-ance*. U 15. stoljeću uz pomoć ovog nastavka deriviraju se imenice i od engleskih glagola: *utterance*, *furtheance* (ibid: 249), međutim i dalje među ovakvim nominalima dominiraju glagoli romanskog porijekla, a među njima opet prevladavaju riječi iz pravnog registra

⁵ U korpusu nalazimo veći broj nominala sa nastavkom *-ence* od onih sa nastavkom *-ance* za oko 23%. Međutim, među nominalima sa nastavkom *-ence* je mnogo onih koji nisu nastali od engleskih glagola, kao što su *eloquence*, *diligence*, *impotence*, te *permanence*. Tako se imenica *eloquence* javila u engleskom jeziku sredinom 14. stoljeća, a preuzeta je iz latinskog, od riječi *eloquentia* i tada je imala oblik *eloquency* sve do kraja 14. stoljeća, kada u pisanju preovladava *eloquence*. I imenica *diligence* je preuzeta sredinom 14. stoljeća od starofrancuske riječi *diligence*, a ova od latinske imenice *diligentia*. Slično je i sa *impotence* i *permanence*, koje su preuzete u 15. stoljeću od starofrancuske imenice *impotence* i *permanence*, odnosno od latinskih imenica *impotentia* i *permanentia* iz 14. stoljeća, s tim što u engleskom i danas postoje oblici *impotency* i *eloquency*.

postoji dilema da li riječi koje završavaju ovim nastavkom imaju uvijek dva sufiksa, onaj za pridjev, *-ant*, i sufiks za nominal *-ce/cy*, odnosno da li je od glagola prvo nastao pridjev pa onda nominal. Takav je slučaj sa *dependency*, *presidency*, *tendency*, *repellence/repellency*, *vacancy*, *concurrence/concurrency*, *compliance/compliancy*, *hesitance/hesitancy*, *urgency*, *constituency*, *solvency*, *expectancy*, *occupancy*, *brilliance*, *consultancy*. Ukoliko bi to bilo tako, onda bi to značilo, smatra Plag (2003: p. 87) da nominal sa sufiksom *-ance* postoji samo ako postoji i njemu odgovarajući pridjev sa sufiksom *-ant*. Često to jeste slučaj, pa tako imamo pridjeve koji izražavaju osobinu: *dependant/dependent*, *repellant*, *concurrent*, *resonant*, *vacant*, *compliant*, *expectant*, *brilliant*, *hesitant*, *urgent*, *constituent*, *solvent*, ali nemamo pridjev: **president*, **occupant*, **consultant* (**Adj*), koji bi značili „predsjednički, posjednički, savjetnički“. Međutim, imamo imenice sa tim sufiksom, *-ant*. To nas upućuje na polisemiju sufiksa *-ant/ent*, u koju nećemo ulaziti u ovom radu. Plag (ibid) kao nepostojeće navodi primjere **riddant* od *riddance*, te **furtherant* od *furtherance*. Upravo zato što nominal sa nastavkom *-ance/-ence* nema uvijek korespondirajući pridjev na *-ant*, stava smo u ovom radu da su sufiks za tvorbu pridjeva *-ant* i sufiks za tvorbu nominala *-ance* nepovezani i međusobno neuslovljeni sufiksi. Zbog toga i razmatramo sufiks *-ance* kao sufiks za derivaciju nominala od glagola.

Slijedi tabela sa primjerima nominala sa nastavkom *-ance/-ence*:

Tabela 2.

Nominal sa određenom varijantom nastavka <i>-a/ence</i>	Porijeklo	Prvi put zabilježen(a) u engleskom Napomena
<i>accept</i> <i>acceptance</i>	starofranc. <i>accepter</i> srednjovj. franc. <i>acceptance</i> ,	V: kraj 14. st. N: 1570.; <i>acceptance</i> je zamijenio <i>acceptation</i>
<i>guide</i> <i>guidance</i>	starofranc. <i>guider</i> , <i>guier</i>	V: kraj 14. st.N: 1530.; <i>guidance</i> je zamijenilo <i>guying</i>

<i>govern</i> <i>governance</i>	starofranc. <i>governor</i> starofranc. <i>gouvernance</i>	V: kraj 13. st. N: kraj 14. st.
<i>insure</i> <i>insurance</i>	starofranc. <i>asseurer</i> starofranc. <i>assurance</i>	V: kraj 14. st. N: kraj 14. st.

Marchand primjećuje (1969: p. 249) jedno fonološko ograničenje koje je povezano sa derivacijom nominala sa ovim nastavkom. Naime, mnogi od glagola kojima se dodaje ovaj nastavak u izgovoru završavaju glasovima /d/, /t/, /r/ i /dž/. Pored ovih glasova, u našem korpusu nalazimo i /n/, kao u *governance*, te /l/, kao u *excellence*, te diftong /aɪ/, kao u *reliance* i monoftong /i/, kao u *variance*.

Što se tiče značenja ovih nominala, nastavkom *-ance* i njegovm varijantama deriviraju se deverbale imenice koje imaju značenje 'stanje, radnja, činjenica' (Marchand: p. 249). I Plag (2003: p. 87) navodi kako ovaj sufiks uglavnom tvori imenice koje izražavaju radnju. Možemo dodati da se, pored navedenih, u korpusu može naći i značenje osobine, kvalitete: *excellence*, *persistance*, *hesitance*, što opet potvrđuje blisku povezanost ovih nominala sa pridjevima koji se deriviraju od iste glagolske osnove. Isto smatra i Roeper (u Štekauer, 2006: p. 383), koji za razliku od Marchanda i Plaga, pravi razliku u značenju sufiksa *-ence* i sufiksa *-ance*. On, naime, smatra „da se afiks *-ence* definira kao afiks koji obično izražava osobinu, rjeđe radnju“, kao u primjerima *dependence* i *existence*. Međutim, ovaj sufiks formira sintagme kao i drugi derivirani nominali, što ilustrira sintagma *John's transference of money*...Pored toga, smatra Roeper (ibid), ako riječ označava radnju, onda ovaj afiks uglavnom izražava osobinu radnje, kao u primjerima *violence*, *prudence*, *subservience*. Vidimo da se i ovdje radi o nominalima koji su nastali od pridjeva. Prema Roeperu, ovo su dva različita sufiksa, jer je sufiks *-ance*, za razliku od *-ence* nosilac akcionog značenja, kao u primjerima *assistance*, *resistance*, *connivance*. Pitanje značenja sufiksa za nominalizaciju općenito je u lingvistici i dalje neriješeno pitanje, oko kojeg postoji mnogo neslaganja.

4. Sufiks–(A)TION⁶

Analizom etimologije primjera iz korpusa utvrdili smo da nominali sa svim ovim varijantama imaju isto porijeklo: ili potječu od latinskog glagola na *–are*, *–ere* ili su u engleski jezik već ušli kao nominali, odnosno posuđenice iz latinskog sa nastavkom *–atio*, *–ation*, a kasnije i francuskog jezika, naprimjer *creation*, *ambition*.

Velik broj različitih varijanti ovog nastavka je rezultat činjenice da se oni dodaju glagolima sa različitim glagolskim osnovama. Tabele koje slijede prikazuju nominalne sa različitim varijantama sufiksa *–(a)(t)ion* i njihovo porijeklo. Nominali sa ovim nastavkom su grupisani u nekoliko tabela, u zavisnosti od osnove kojoj se sufiks dodaje. Na osnovu analize primjera iz korpusa, možemo izdvojiti četiri grupe glagolakojima se ovaj nastavak dodaje:

1. glagoli koji se završavaju nastavkom *–ify*, sufiksom koji tvori glagole: *justify –justification*, *purify – purification*, *modify – modification*, *ratify – ratification*, *verify – verification*. Većina ovih imenica je zapravo došla iz starofrancuskog u 14. stoljeću, tvrdi Marchand (1969: p. 259), međutim, naše etimološko istraživanje pokazuje da se to dešavalo i kasnije, u 15. 16. i 17. stoljeću. Imenice su u engleski jezik ušle u parovima, zajedno sa glagolima na *–ify*, a izvorno vode porijeklo iz latinskog jezika. S obzirom na to da su ove riječi u engleskom imale isti oblik kao i u francuskom jeziku (npr. *clarification*, *pacification*), te da, kako navodi Marchand (1969: p. 259), većina njih ima svoje srodne riječi u francuskom jeziku, u tabeli navodimo samo latinsko porijeklo riječi. Rijetke su kovanice izvan ovakvog obrasca, tvrdi Marchand (ibid), koje ne vode porijeklo iz francuskog jezika. Upravo zbog svog latinskog porijekla, prema nekim izvorima (Collinsov rječnik) glagolski sufiks *–ify*, ili njegova varijanta *–fy* posmatra se zajedno sa *–cation*, pa se govori o sufiksu *–ification*, ili *–fication* (u *The American Heritage Dictionary*), što nije slučaj u Harperovom etimološkom rječniku, u kojem se sufiks *–ification*,

⁶ Marchand (1969: p. 258) navodi kako je sufiks *–(t)ion* postao prilično samostalan u engleskom jeziku. Upravo ova njegova samostalnost, posebno kod tvorbe neologizama, može se uzeti kao drugi argument što se sve navedene varijante mogu smatrati jednim sufiksom. Naime, nominal *thunderation* (tobogan smrti) (ibid) pokazuje da ne mora svaki sufiks *–ation* imati glagol na *–ate*. Tako glagol **thunderate*, bar za sada, ne postoji.

-*fication* ne navodi kao takav. Plag (2003: p. 90) navodi sufiks –*ification* kao jedan od alomorfa sufiksa –*ion*, kada se –*ion* dodaje glagolu koji završava na –*ify*. Latinsko porijeklo se, ipak, mora uzeti kao bitno zbog toga što se u engleskom nominalu javljaju segmenti glagolske osnove upravo latinskog glagola *facere*, koji ne postoje u engleskom glagolu od kojeg nominal nastaje.

Tabela 3. Osnova –*fy* + –*cation*

Nominal sa određenom varijantom nastavka –(a)(t)ion	Latinsko porijeklo	Prvi put zabilježen(a) u engleskom	Napomena
<i>clarify</i> <i>clarification</i>	<i>clarificare, V</i> <i>clarificationem</i> (nom. <i>clarificatio</i>), N	V: početak 14. st. N: 1610. godine	od lat. <i>facere</i> , činiti, raditi
<i>qualify</i> <i>qualification</i>	<i>qualificare, V</i> <i>qualificationem</i> (nom. <i>qualificatio</i>), N	V: sredina 15. st. N: 1540. godine	
<i>pacify</i> <i>pacification</i>	<i>pacificare, V</i> <i>pacificationem</i> (nom. <i>pacificatio</i>), N	V: kraj 15. st. N: početak 15. st.	u engleskom – <i>fy (i)</i> + – <i>cation</i>
<i>Odstupanje od očekivanog pravila tvorbe</i>			
<i>crucify</i> <i>crucifixion</i> , * <i>crucification</i>	<i>crucificare, V</i> (<i>crux</i> , krst + <i>figere</i> , privezati) <i>crucifixionem</i> , (nom. <i>crucifixio</i>), N	V: 1300. N: početak 15. st.	– <i>fy</i> + – <i>xion</i>

2. glagoli koji se završavaju nastavkom –*ize*: *organization*, *moralization*, *fossilization*, *colonization*, *nominalization*. Marchand pretpostavlja da su glagoli sa nastavkom –*ize* došli su u engleski iz latinskog jezika u 15. stoljeću. On isključuje francuski jezik kao porijeklo ovih glagola, jer su oni zabilježeni u engleskom ranije nego u francuskom jeziku. Međutim, naše etimološko istraživanje pokazuje da je većina ovih nominala zapravo nastala u engleskom jeziku i to od glagola porijeklom iz francuskog jezika sa sufiksom –*iser*. Imenice sa nastavkom –*ization* su se počele tvoriti u engleskom jeziku još u 16. stoljeću, od engleskih glagola sa nastavkom –*ize*. Imenice su nastajale u kratkom vremenskom

razmaku nakon ulaska francuskih glagola u engleski jezik, unutar nekih 20 do 40 godina, kao što se vidi iz tabele 4. Važno je, dakle, zapaziti da je sufiks *-ation* koji se dodaje glagolskim osnovama na *-ize* produktivan u engleskom jeziku od 16. stoljeća do danas. I Craig (1990: p. 176) u svojoj analizi nominala u različitim jezicima svijeta zaključuje kako sufiks *-tion* više nije produktivan u engleskom jeziku, ali se koristi sa glagolima *-ize*. U korpusu nalazimo brojne primjere ovakvih derivacija: *civilization*, *colonization*, *humanization* i drugi.

Tabela 4. Osnova *-ize* + *-ation*

Nominal sa određenom varijantom nastavka – (a)(t)ion	Porijeklo	Prvi put zabilježen(a) u engleskom
<i>harmonize</i> <i>harmonization</i>	franc. <i>harmoniser</i> ,	V: kraj 15. st. N: 1772.
<i>socialize</i> <i>socialization</i>	od engl. pridjeva <i>social</i>	V: 1828. N: 1841.
<i>utilize</i> <i>utilization</i>	od. franc. gl. <i>utiliser</i> , od lat.pridj. <i>utilis</i>	V: 1807. N: 1847.

- glagoli koji se završavaju nastavkom *-ate*: *creation*, *intimidation*
Zanimljivo je da Marchand u svom istraživanju zaključuje da su imenice na *-ation* zapravo starije od glagola na *-ate*. Naše istraživanje pokazuje da to jeste slučaj, ali ne sa svim imenicama sa sufiksom *-ation*. Većina imenica se javlja istovremeno kad i glagoli. Imenice na *-ation* se javljaju u srednjeengleskom kao posuđenice iz latinskog i francuskog. Prije 14. stoljeća zabilježene su imenice poput *contemplation*, *constellation*, *creation*, *translation*. Tvorba riječi u engleskom jeziku, čiji se parovi ne mogu naći u francuskom počinje sredinom 18. stoljeća, kada je u engleskom jeziku zabilježena riječ *authentication*. I unutar ove grupe glagola možemo napraviti dvije podgrupe. Prva je podgrupa u kojoj se sufiks dodaje na latinsku osnovu koja sadrži *p*, *-patio*, od latinskog glagola *parare*, pripremiti, kao što se vidi iz tabele 5.

Tabela 5. Osnova-(p)ate + -ion

Nominal sa određenom varijantom nastavka -(a)(t)ion	Latinsko porijeklo	Prvi put zabilježen(a) u engleskom
<i>anticipate</i> <i>anticipation</i>	<i>anticipare</i> , V <i>anticipationem</i> , (nom. <i>anticipatio</i>)N	V: 1530. N: backformation kraj. 14. st.
<i>dissipate</i> <i>dissipation</i>	<i>dissipare</i> (<i>dis</i> , razdvojiti + <i>supare</i> , razbacati, rasuti) <i>dissipationem</i> (nom. <i>dissipare</i>)	V: početak 15. st. N: početak 15. st.
<i>emancipate</i> <i>emancipation</i>	<i>emacipare</i> <i>emancipationem</i> (nom. <i>emantipatio</i>)	V: 1620. N: 1630.

U nju se mogu svrstati rijetki primjeri nominala kod kojih je također zadržan segment latinskog glagola *parare*, zapravo samo *-pa*, a engleski glagoli od kojih ovi nominali nastaju su doživjeli izvjesne transformacije u pisanju, kao što se vidi u Tabeli 6:

Tabela 6. Nominal sa osnovom na -py, -p + -ation

Nominal sa određenom varijantom nastavka -(a)(t)ion	Latinsko porijeklo	Prvi put zabilježen(a) u engleskom
<i>occupy</i> <i>occupation</i>	<i>occupare</i> (<i>ob-</i> + <i>capere</i>), V <i>occupationem</i> (nom. <i>occupatio</i>), N	V: sredina 14. st. N: početak 14. st.
<i>usurp</i> <i>usurpation</i>	<i>usurpare</i> , V <i>usurpationem</i> (nom. <i>usurpatio</i>), N	V: početak 14. st. N: kraj 14. st.

U drugoj podgrupi su nominali sa sufiksom *-ation*, koji su nastali dodavanjem na latinsku osnovu (*r*)are/ire/ore/ere:

Tabela 7. Osnova (r)are/ire/ore/ere + -ation

Nominal sa određenom varijantom nastavka -(a)(t)ion	Latinsko porijeklo	Prvi put zabilježen(a) u engleskom
<i>prepare</i> <i>preparation</i>	<i>praeparare</i> (<i>pre</i> , prije + <i>pare</i> , pripremiti), V <i>praeparationem</i> (nom. <i>praeparatio</i>), N	V: sredina 15. st. N: kraj 14. st.
<i>declare</i> <i>declaration</i>	<i>declarare</i> , V <i>declarationem</i> (nom. <i>declaratio</i>), N	V: početak 14. st. N: sredina 14. st.
<i>admire</i> <i>admiration</i>	<i>admirari</i> (<i>ad-</i> , u + <i>mirari</i> , čuditi) <i>admirationem</i> (nom. <i>admiratio</i>)	V: početak 15. st. N: početak 15. st.

Marchand ovu grupu smatra zasebnom grupom kojoj se dodaje sufiks *-tion*, tzv. grupa bez sufiksa. Većina glagola u ovoj grupi su također posuđenice iz latinskog i francuskog jezika. U francuskom jeziku su ovi glagoli završavali nastavkom *-er*. U engleskom jeziku su zabilježeni u drugoj polovini 15. stoljeća.

Pored navedenih slučajeva, nastavak *-ion* se dodaje glagolima koji završavaju različitim glasovima, koji uglavnom vode porijeklo od latinske osnove glagola od kojeg je nominal nastao. Neki autori, kao što je Plag (2003: p. 87), smatraju da se u takvim slučajevima radi o varijantama nastavka *-ion*, konkretno: *-cion*, *xion*, *sion*. Fonetski, svi oni se realiziraju kao /ʃən/ ili /ʒən/, kao u sljedećim primjerima u tabeli 7:

Tabela 8. Etimologija nominala sa sufiksima *-cion*, *-xion*, i *-sion*

Nominal sa određenom varijantom nastavka – (a)(t)ion	Latinsko porijeklo	Prvi put zabilježen(a) u engleskom	u engleskom
<i>coerce</i> /s/ <i>coercion</i> ; /ʒən/	<i>coercere</i> , V (<i>com</i> , zajedno + <i>arcere</i> , ograditi, ograničiti) <i>coerctionem</i>	V: sredina 15. st. N: početak 15. st.	+ <i>-(c)ion</i>
<i>suspect</i> /t/ <i>suspicion</i> ; /ʃən/	<i>suspicere</i> <i>suspectionem</i> (nom. <i>suspectio</i>)	V: sredina 14. st. N: kraj 13. st.	
<i>reflect</i> /t/ <i>reflection/reflexion</i> (Br); /ʃən/	<i>reflectere</i> , V <i>reflexionem</i> (nom. <i>reflexio</i>)	V: početak 15. st. N: kraj 14. st.	+ <i>-xion</i>
<i>divide</i> /d/ <i>division</i> ; /ʒən/	<i>dividere</i> , V <i>divisionem</i> (nom. <i>divisio</i>), N	V: početak 14. st. N: kraj 14. st.	+ <i>-sion</i>
<i>expand</i> /d/ <i>expansion</i> ; /ʃən/	<i>expandere</i> <i>expansionem</i> (nom. <i>expansio</i>)	V: početak 15. st. N: 1610.	
<i>express</i> /s/ <i>expression</i> ; /ʃən/	<i>expressare</i> <i>expressionem</i> (nom. <i>expressio</i>)	V: kraj 14. st, N: početak 15. st.	+ <i>-ion</i>

Također, latinski glagol i njegova osnova bili su presudni u tvorbi i sljedeće tri grupe nominala, u kojima zapravo imamo sufiks *-ption* u engleskom jeziku:

Tabela 9. Nominali sa sufiksom *-ion* sa latinskom osnovom na *-ceive, -sume, -scribe + -ption*

Nominal sa određenom varijantom nastavka <i>-(a)(t)ion</i>	Latinsko porijeklo	Prvi put zabilježen(a) u engleskom	Napomena
<i>conceiv</i> <i>conception</i>	<i>concipere</i> <i>conceptionem</i> (nom. <i>conceptio</i>)	V: kraj 13. st. N: poč. 14. st.	lat. prefiks <i>com-, per-, re-, de-</i> + <i>capere</i> (uzeti, uhvatiti)
<i>deceive</i> <i>deception</i>	<i>decipere</i> <i>deceptionem</i> (nom. <i>deceptio</i>)	V: 1300. N: poč. 15. st.	
<i>assume</i> <i>assumption</i>	<i>assumere</i> (<i>ad</i> , prema + <i>sumere</i> , uzeti) <i>assumptionem</i> (nom. <i>assumptio</i>), N	V: početak 15. st. N: 1300.	lat. prefiks <i>ad-, con-, re-</i> + <i>sumere</i> (uzeti)
<i>consume</i> <i>consumption</i>	<i>consumere</i> <i>consumptionem</i> (nom. <i>consumptio</i>), N	V: kraj 14. st. N: kraj 14. st.	(<i>sub</i> + <i>emere</i>)
<i>describe</i> <i>description</i>	<i>describere</i> <i>descriptionem</i> (nom. <i>descriptio</i>)	V: početak 13. st. N: kraj 14. st.	lat. prefiks <i>de-, prae-, sub-, trans-</i> + <i>scribere</i> (pisati)
<i>prescribe</i> <i>prescription</i>	<i>praescribere</i> <i>praescriptionem</i> (nom. <i>praescriptio</i>)	V: sred. 15. st. N: 14. st.	

Derivacija uz pomoć nastavka *-tion* od engleskih glagola zabilježena je početkom 18. stoljeća. Marchand navodi da se ovaj nastavak koristi i za tvorbu imenica u žargonu, te imenica kojima se ismijavaju riječi u akademskom i intelektualnom registru, kao npr. *splatteration, thunderation, twistification*.

Što se tiče značenja, deverbalni nominali sa nastavkom *-ation* imaju čitav niz različitih značenja, a zajedničko im je da ne označavaju konkretne stvari.

5. Sufiks –MENT⁷

Možemo primijetiti da većina imenica sa sufiksom –*ment* sadrži ili prefikse ili elemente koji se koriste za tvorbu riječi, a koji su stranog porijekla, kao što su prefiksi *ab-* *be-*, *en-*, *ad-*, *re-*. Prefiks *ab-* je element koji se koristi za tvorbu riječi (Harper, 2012) porijeklom iz latinskog jezika, a znači „od“. Nekolicina ovih nominala sadrži prefiks *be-*, koji se dodavao korjenu kako engleskog, tako i stranog porijekla: *bereavement*, *bewilderment*, *benumbment*, *beguilement*. Prefiks *en-* također vodi porijeklo od latinskog *in-*, što znači „u“, a došao je u engleski jezik preko francuskog. *Ad-* je prefiks koji potječe od istoimene latinske riječi sa nekoliko različitih značenja: „prema, u vezi sa, pored, na“. Prefiks *re-* je starofrancuski prefiks sa značenjem „nazad“. Svi oni su se koristili za tvorbu glagola od imenica ili pridjeva, što znači da se kod ovih engleskih nominala, dijahronijski gledano radi o višestrukoj derivaciji.

Značenja koja nose imenice sa ovim sufiksom mogu se podijeliti u četiri grupe:

1. čin ili činjenica povezana sa značenjem glagola od kojeg nastaje, sa tendencijom da označava konkretan slučaj (Marchand: p. 352). Plag (2003: p. 92) ove nominale označava akcionim imenicama koje označavaju „proces ili rezultat (uglavnom) glagola“: *appointment*, *arrangement*, *enactment*
2. nešto konkretno ili materijalno povezano sa značenjem glagola od kojeg nastaje: *advertisement*, *embankment*, *equipment*, *reinforcement*
3. mentalno ili emotivno stanje: *astonishment*, *bewilderment*, *embarrassment*, *estrangement*
4. mjesto povezano sa značenjem glagola od kojeg nastaje: *encampment*, *settlement*.

⁷ Koristi se za tvorbu nominala od glagola francuskog porijekla. Sam sufiks vodi porijeklo od latinskog sufiksa –*mentum*, koji se dodavao glagolskoj osnovi, a označavao je rezultat ili proizvod radnje (Harper, 1976). Imenice sa ovim nastavkom su postale češće u drugoj polovini 14. stoljeća, međutim ovaj sufiks se počinje koristiti sa engleskim glagolskim osnovama od 16. stoljeća (Harper, 1976). Kao što vidimo iz tabele 9. sufiks –*ment* je u engleskom jeziku bio produktivan i u 16. 17. i 18. stoljeću. Kako tvrdi Marchand, velika većina glagola kojima se dodavao nastavak –*ment* su stranog porijekla. Izuzeci su imenice: *betterment*, *amazement*, *acknowledgement*, koje su se javile krajem 16. stoljeća, te *settlement*, *fulfilment*, koje se javljaju sredinom 17. stoljeća.

U korpusu koji smo istraživali najzastupljeniji su nominali koji označavaju mentalno ili emotivno stanje. Ako se radi o dvosilabičnoj osnovi glagola od kojeg nastaje, onda je on akcentiran na slogu koji prethodi slogu sa sufiksom *-ment*, npr. /m'dɔːsmənt/, /m'vɒlv.mənt/. Ako nastaje od trosložnog glagola, akcenat je na drugom slogu s kraja, poslije sufiksa *-ment*, npr. /dr'vel.əp.mənt/, /m'bær.ə.smənt/. Slijedi tabela sa nekoliko primjera nominala sa sufiksom *-ment* i njihovom etimologijom.

Tabela 10. Etimologija nekolicine nominala sa sufiksom *-ment*

Nominal sa nastavkom <i>-ment</i>	Porijeklo	Prvi put zabilježen(a) u engleskom
<i>agree</i> <i>agreement</i>	od starofranc. <i>agreer</i> od starofranc. <i>agrement</i>	V: kraj 14. st. N: kraj 14. st.
<i>govern</i> <i>government</i>	od starofranc. <i>governer</i> , od lat. <i>gubernare</i> od starofranc. <i>government</i> , od <i>governer</i>	V: kraj 13. st. N: kraj 14. st.; zamijenilo srednjeengl. N <i>governance</i>
<i>involve</i> <i>involvement</i>	od lat. <i>involvere</i> od engl. <i>involve</i>	V: kraj 14. st. N: 1706.

6. Sufiks *-URE*

Sufiks *-ure* koristi se za derivaciju apstraktnih imenica. Potječe od starofrancuskog nastavka *-ure*, a on od latinskog nastavka *-ura*. Najčešće se dodaje jednosložnim ili dvosložnim glagolima, čije osnove završavaju na alveolarni frikativ, zvučni [z] i bezvučni [s], te alveolarne plozive, zvučni [d] i bezvučni [t] i uzrokuju fonološku promjenu kod nominala, u prvom slučaju u alveopalatalne frikative, zvučni [ʒ], odnosno bezvučni [ʃ], kao u riječima /'kləʊ.ʒər/ i /'preʃ.ər/, a u drugom u alveopalatalne afrikate, zvučni [dʒ], odnosno bezvučni [tʃ], kao u riječima /prə'siː.dʒər/ i /dr'pɑː.tʃər/. Ovaj sufiks ne izaziva promenu akcenta. Akcenat ostaje na istom mjestu kao i kod glagola od kojeg nominal nastaje, tojest na prvom ili drugom slogu.

Najstarije imenice sa ovim nastavkom su posuđenice iz francuskog: *pressure*, *closure*, *lecture*, ili latinskog: *mixture*, *structure*. Nekolicina ovih imenica su zapravo posuđenice iz latinskog, preko francuskog jezika, pa su od njih derivacijom nastajali glagoli u engleskom jezikuu tzv. procesu **backformation**, tojest odbacivanja

posljednjeg sloga riječi. To potvrđuje godina kad je riječ prvi put zabilježena u upotrebi u engleskom jeziku. Još neki primjeri iz korpusasu: *composure*, *rupture*, *erasure*, kao i oni prikazani u tabeli 10:

Tabela 11. Etimologija nekolicine nominala sa sufiksom *-ure*

Nominal sa nastavkom <i>-ure</i>	Porijeklo	Prvi put zabilježen(a) u engleskom	Napomena
<i>advent</i> <i>adventure</i>	lat. N <i>adventus</i> , lat. gl. <i>advenire</i> od starofranc. <i>aventure</i> , od lat. <i>advenire</i>	N: 1742. N: 1200.	<i>backformation</i>
<i>depart</i> <i>departure</i>	starofranc. <i>departir</i>	V: sredina 13. st. N: sredina 15. st.	
<i>mix</i> <i>mixture</i>	srednjeengl. <i>myxte</i> starofranc. <i>misture</i> , od lat. <i>mixtura</i>	V: 1530, N: 1580. N: početak 15.st.	<i>backformation</i>

Nominali sa ovim sufiksom označavaju apstraktne pojmove povezane sa značenjem glagola od kojeg nastaju (*adventure*), ali ima i onih čija su značenja leksikalizirana poput *expenditure*.

7. Zaključci

Na kraju ovog rada možemo izvesti nekoliko zaključaka o porijeklu, fonološkim i morfološkim ograničenjima koja se vežu uz njihovu tvorbu, te tradicionalnim značenjima koja se pripisuju deriviranim nominalima sa ispitivanim sufiksima.

Naime, naše istraživanje pokazuje da većina nastavaka kojima se tvore derivirani nominali vodi porijeklo iz latinskog i francuskog jezika. Tako sufiks *-al* vodi porijeklo od srednjeengleskog, a kasnije i francuskog nastavka *-aille*. Sufiks *-ance* vodi porijeklo od latinskog sufiksa *-antia*, a većina nominala sa ovim sufiksom su posuđenice iz francuskog, gdje su postojale gotovo u identičnom obliku. Tek kasnije, i to u kratkom periodu, ovaj sufiks postaje produktivan u engleskom jeziku, ali uglavnom sa glagolima romanskog porijekla. Sufiks *-(a)tion* anglikanizira latinski nastavak *-atio*, *ation* i francuski nastavak *-ation*. Njegovim varijantama se smatraju sufiksi *-tion*, *-ion*, *-cion*,

-*sion*, -*xion*, jer korpus pokazuje da nominali sa svim ovim varijantama imaju isto porijeklo: ili potječu od latinskog glagola na -*are*, -*ere* ili su u engleski jezik već ušli kao nominali, odnosno posuđenice iz latinskog sa nastavkom -*atio*, -*ation*, a kasnije i francuskog jezika, naprimjer *creation*, *ambition*. Ovaj sufiks je i danas produktivan u engleskom jeziku. Sufiks -*ment* vodi porijeklo od latinskog sufiksa -*mentum* i uglavnom se i dodavao imenicama stranog porijekla. Sufiks -*ure* je postojao u identičnom obliku u starofrancuskom jeziku, a vodi porijeklo od latinskog nastavka -*ura*. Nekolicina imenica sa ovim nastavkom su posuđenice iz tih jezika i ulazile su engleski jezik kao imenica, nakon čega su morfološkim procesom *backformation*, oduzimanjem ovog sufiksa, nastajali glagoli sa istom osnovom.

Kao što smo pokazali u analizi sufiksa za tvorbu deriviranih nominala, postoje određena strukturalna ograničenja, fonološka i morfološka, specifična za pojedine sufikse, čime potvrđujemo našu hipotezu s početka rada da izbor sufiksa za nominalizaciju nije idiosinkretičan. Tako se sufiks -*al* dodaje dvosložnim glagolima kod kojih je drugi slog nenaglašen, pa imamo nominale *arrival*, *appraisal*, ali ne i nominale *forwardal* niti *promiseal*. Ovo objašnjenje, međutim, ne podrazumijeva da će svaki dvosložni glagol koji završava naglašenim slogom uzeti sufiks -*al* za tvorbu nominala. Zato nemamo nominale poput **delayal* niti **explainal*.

Nadalje, sufiksacija nastavkom -*ance* se često smatra dvostrukom sufiksacijom, pri čemu prvo nastaje pridjev, pa tek onda nominal (*urge* → *urgent* → *urgency*). To bi značilo da svaki nominal sa sufiksom -*ance* (-*ence*) ima i odgovarajući pridjev sa sufiksom -*ant* (-*ent*), što iz korpusa vidimo da nije slučaj. Tako imamo nominale *presidency* i *occupancy*, ali nemamo pridjeve *president* niti *occupant*. Uz sufiks -*ance* veže se i određeno fonološko ograničenje. Naime, mnogi od glagola kojima se dodaje ovaj nastavak u izgovoru završavaju glasovima /d/, /t/, /r/ i /dž/ (*attendance*, *acceptance*, *adherence*, *emergence*). Pored ovih glasova, u našem korpusu nalazimo i /n/, kao u *governance*, te /l/, kao u *excellence*, te diftong /aɪ/, kao u *reliance* i monoftong /i/, kao u *variance*.

Korpus pokazuje da su varijante sufiksa -*tion* uslovljene osnovom glagola kojem se ovaj nominalni sufiks dodaje. On se dodaje glagolima koji završavaju na -*ify*, -*ize*, -*ate*, koji su također došli iz latinskog, odnosno francuskog jezika. Teško je utvrditi fonološka ograničenja koja su povezana sa sufiksacijom ovim nastavkom

zbog velikog broja različitih osnova kojima se on dodaje. Što se tiče imenica sa sufiksom *-ment*, većina njih sadrži prefikse koji su također stranog porijekla, poput prefiksa *ab-* *be-*, *en-*, *ad-*, *re-*, tako da je, dijahronijski gledano, kod ovih nominala često riječ o višestrukoj derivaciji. Što se tiče fonoloških osobina nominala sa ovim sufiksom, ako se radi o dvosilabičnoj osnovi glagola od kojeg nastaje, onda je on akcentiran na slogu koji prethodi slogu sa sufiksom *-ment*, npr. /ɪn'dɔː.smənt/, /ɪn'vɒl.v.mənt/. Ako nastaje od trosložnog glagola, akcenat je na drugom slogu s kraja, poslije sufiksa *-ment*, npr. /dr'vel.əp.mənt/, /ɪm'bær.ə.smənt/.

Sufiks *-ure* se najčešće dodaje jednosložnim ili dvosložnim glagolima, čije osnove završavaju na alveolarni frikativ, zvučni [z] i bezvučni [s], te alveolarne plozive, zvučni [d] i bezvučni [t] i uzrokuju fonološku promjenu kod nominala, u prvom slučaju u alveopalatalne frikative, zvučni [ʒ], odnosno bezvučni [ʃ], kao u riječima /'kləʊ.ʒər/ i /'pref.ər/, a u drugom u alveopalatalne afrikate, zvučni [dʒ], odnosno bezvučni [tʃ], kao u riječima /prə'sɪr.dʒər/ i /dr'pɑː.tʃər/. Ovaj sufiks ne izaziva promenu akcenta. Akcenat ostaje na istom mjestu kao i kod glagola od kojeg nominal nastaje, tojest na prvom ili drugom slogu.

Veliki je raspon značenja koja nominali sa ovim sufiksima tradicionalno imaju. Uglavnom se radi o apstraktnim imenicama, koje označavaju neki događaj ili rezultat. Nominali sa sufiksom *-al* najčešće označavaju rezultat radnje ili *the act of ---ing* (*arrival* znači *the act of arriving*). Nominali sa sufiksom *-ance* (*-ence*) označavaju stanje, radnju, činjenicu (*assistance*, *transference*), ali i osobinu, kvalitetu (*excellence*, *persistance*). Jedinstveno značenje nominala sa sufiksom *-(a)tion* je teško utvrditi. Može se reći da deverbálni nominali sa nastavkom *-(a)tion* imaju čitav niz različitih značenja, a zajedničko im je da ne označavaju konkretne stvari. Nominali sa sufiksom *-ment* imaju nekoliko značenja, od onih apstraktnih, kada označavaju proces ili rezultat povezan sa glagolom od kojeg su nastali (*appointment*, *enactment*), preko onih koji označavaju emotivna stanja (*astonishment*, *embarrassment*), do onih čije je značenje postalo leksikalizirano (*embankment*, *settlement*). Nominali sa sufiksom *-ure* označavaju apstraktne pojmove povezane sa značenjem glagola od kojeg nastaju (*adventure*), ali ima i onih čija su značenja leksikalizirana poput *expenditure*.

Literatura

- Alexiadou, A. Haegeman, L. i Stavrou, M. (2007): *Noun Phrase in the Generative Perspective*, Walter de Gruyter, Berlin
- Chomsky, N., „emarks on Nominalizations“, *Readings in English Transformational Grammar*, ed. by R. Jackobs and P. Rosenbaum, 1970, 184-221, Waltham MA: Ginn and Co
- Lieber, R., “Argument Linking and Compounds in English“ u *Linguistic Inquiry* Vol. 14, No. 2, 1983, pp. 251-285
- Lieber, R. „The Category of Roots and Roots of Categories“ u *Morphology* Vol. 16, 2006, pp. 247-272
- Marchand, H.(1969):*The Categories and Types of Present-Day English Word-Formation, A Synchronic-Diachronic Approach*, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, Munchen, Germany,
- Plag, Ingo, „Selectional restrictions in English suffixation revisited: a reply to Fabb (1988)“, u *Linguistics*, Vol. 34, Issue 4, 1996, pp. 769-798
- Plag, Ingo (1999):*Morphological Productivity: Structural Constraints in English Derivation*, Mouton de Gruyter, New York
- Plag, Ingo (2003):*Word Formation in English*, Cambridge University Press, UK
- Plague, Ingo, „Suffix Ordering and Morphological Processing“ u *Language*, Vol. 85, Number 1, March 2009
- Snyder, W., „On the aspectual properties of English derived nominals“ u Uli Sauerland i Orin Percus (eds.) *The Interpretive Tract: Working Papers in Syntax and Semantics (MITWPL Vol. 25)*, 1998, pp. 125-139, Cambridge, MA: MIT Working Papers in Linguistics
- Štekauer, P. i Lieber, R. eds. (2006):*Handbook of Word Formation*, Springer, The Netherlands